

Дослідження політики як суспільного явища: ретроспективний аналіз

- 1. Зародження політичної думки в
Античний період**
- 2. Західноєвропейська політична думка
Середньовіччя та Відродження**
- 3. Становлення і розвиток політичної
науки Нового часу**
- 4. Політична думка України к.ХІХ – поч. ХХ
ст.**

- **Гаджиев К.С.** Политология : учеб. для высш. учеб. заведен. / К.С. Гаджиев – М. : Логос, 2001.
- **Ирхин Ю.В.** Политология : учеб. / Ю.В. Ирхин, В.Д.Зотов, Л.В. Зотова. – М. : Юристъ, 2002. –
- **Пугачев В.** Введение в политологию [Электронный ресурс] / В. Пугачев, А. Соловьев. – Режим доступа : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Pugach/index.php
- **Сичова В.В.** Інститут політичної опозиції в системі державного управління: європейський вимір : монографія / В. В. Сичова. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2010. – 220 с.
- **Цифровой репозиторий ХНУГХ им. А.Н. Бекетова.** – Режим доступа : <http://www.base-search.net/Search/Advanced>
- http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Hrestom/
- **Шляхтун П.П.** Політологія (теорія та історія політичної науки) : підруч. для вищ. навч. закладів / П.П. Шляхтун. - К. : Либідь, 2002. – Режим доступу : <http://politics.ellib.org.ua/pages-1822.html>

- **Політичні ідеї існують з часу, коли суспільство набуло державно-організованої форми**
- **Наука про політику** виникла із виділенням політики в окрему сферу суспільного життя

Етапи розвитку світової політичної думки

- 1 етап: 4 тис. до н. - 4 в.н.е. - Стародавній світ (Стародавній Схід (4-2 тис. до н.е.) та Античність (2 тис. до н.е. – 4 ст. н.е.))**
- 2 етап: 4 ст. - 14 ст. – Середньовіччя**
- 3 етап: 15 – к. 18 ст. Відродження та Просвітництво (звільнення від теології та церковної моралі)**
- 4 етап: к. 18 – к. 19 ст. - Новий час (ідеї конституційного ладу, республіканської форми правління)**
- 5 етап: к. 19 – поч. 20 ст. - Новітній час (процес формування та виділення політології із загальної системи соціальних та гуманітарних наук) Американська асоціація політичних наук (1903 р.) Міжнародна асоціація політичної науки (1949) під егідою ЮНЕСКО**
- 6 етап: сер. 20 ст. – поч. 21 ст. – розвиток політологічних шкіл**

Етапи розвитку української політичної думки

- **9 - 12 ст.** - політичні погляди у Київській Русі
- **16 – 18 ст.** – у період литовсько-польського періоду та періоду козацтва
- **19 ст.** – формування національної свідомості
- **Перша пол. ХХ ст.** – у період створення та втрати самостійної держави
- **2-а пол. 1980-х гг.** - Зародження політології (1989) (спеціальність «Політичні науки»)

- «Коли виходять лише з вигоди, то множать злість»
- Згідно з Конфуцієм, все управління державою та суспільством має базуватись на Лі («правилах»).
- Значення Лі (правил) дуже об'ємно: містять **жень** (людолюбство) і насамперед любов до родини та родичів: **сяо** - синівська шанобливість до батьків та предків;
- **повага** до старших та підпорядкування їм; чесність та щирість;
- постійне прагнення до внутрішнього самовдосконалення,
- **ввічливість** "**Ввічливість**" (**жан**) для людей, що виконують державні функції, - обов'язковий елемент у справах управління;
- бюрократія перетворює поняття «ввічливість» на невід'ємну частину Лі (вона зведеться лише до скрупульозного виконання церемоній, що склалися (феномен «китайських церемоній»)).

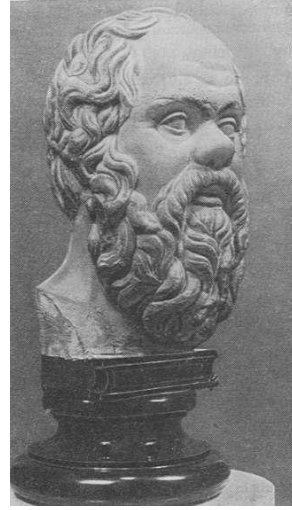

Конфуцій
(Кун-цзи)

VI ст. до н.е

Конфуціанство
- державна ідеологія, де зазначалося, що звичай, ритуал, мораль - вище за закон, слід дбати про долю сім'ї, суспільства, держави

- **Сократ став засновником переходу політичної свідомості з дотеоретичного на теоретичний рівень**
- **Поглядам на державу, право, закони, їхнє співвідношення з мораллю дав форми понять**

Сократ

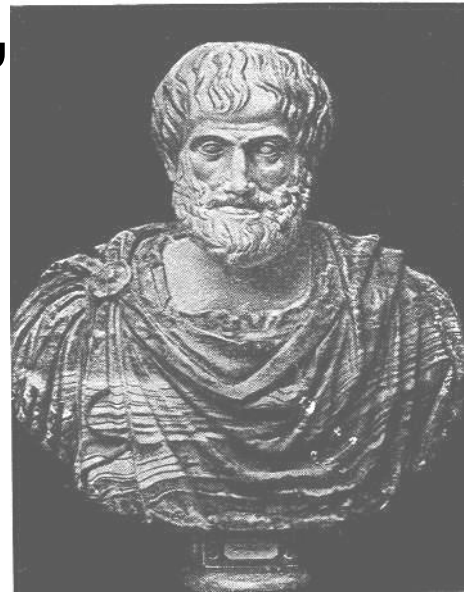

Платон. Держава /
Платон. – К., 2000.

**Жінки можуть
управляти(Анто
логія мировой
политической
мысли : в 5 т. –
Т.1, с. 94)**

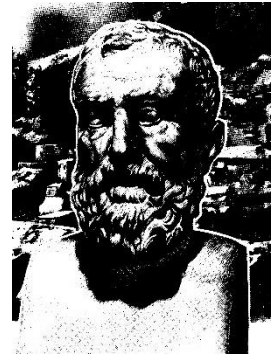
- **Платон – «батько політичної філософії»**
- **Держава у нерозривній єдності з суспільством**
- **Держава та форми організації державної влади**
- **Мірило політики – структура та тлумачення людського буття.**
- **Наука про політику – засвоєння таких аспектів: практичного розуму, здатності до холоднокровної оцінки обстановки, вміння володіти ситуацією, ораторські здібності, досвід, безкорисливість**
- **Частина політичного виховання – підготовка законодавців.**
- **Правити мають найкращі!**
- **Ідеальна держава**
- **Еліта без демосу** вирішує питання суспільного блага (аристократія)
- **Тимократія (грец. від тіμή — «ціна, честь» і κράτος «влада, сила») – (влада у привілейованій ситуації)**
- **Олігархія - влада жадібних і багатих**

- Аристотель – «**батько політології**», але не розмежував філософію, етику та політичну науку. У кожній людині, яка має розсудливість і рішучість, закладені задатки філософа (людина – політична істота)
- Держава виникає із сім'ї, поселення.
- Форми влади: монархія, аристократія, демократія.
- **Монархія** – одноосібне правління.
- **Аристократія** ґрунтується на принципах походження, старанності, багатства, освіченості
- **Демократія** – феномен міста-держави (поліса), форма влади грецьких громадян.
- Рівність громадян у політичних правах, публічна свобода слова

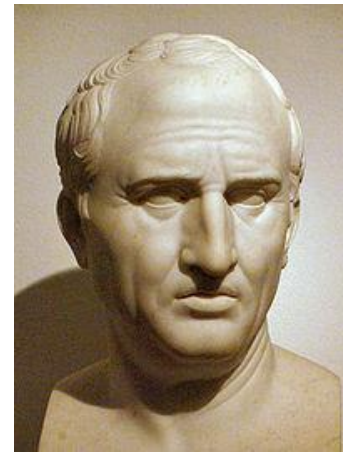
Аристотель.
Политика
 // Его же. Соч.
 : в 4-х т. –
 Т. 4. – М.,
 1983.

- Греки під феномен влади підвели теоретичну основу,
- публічну сферу відокремили від приватної, оформили різні типи влади у формі конституцій, підвели владу під норми та правила.
- Участь у владі кожного окремого індивіда (громадянина).
- Розподіл повноважень між різними інституціями.
- Обмеження виконавчої влади, обов'язкова звітність виконавців.
- Колегіальність в установах.
- Дотримання права та законів, які були понад усе.

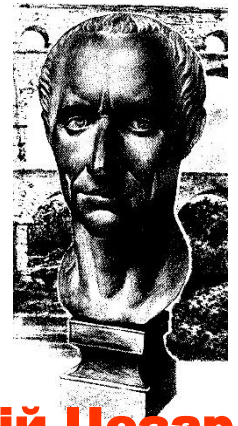

У період Солона
Народні збори -
вищий
законодавчий
орган Афін

- У римлян поділ влади на приватну та публічну (набагато важливіше, ніж для греків) – це різні сфери влади.
- Загальна рівність - несправедливо, бо вона не розрізняє жодних ступенів влади.
- Практика влади - переплетення суворих та м'яких стратегій
- Влада цезаря – (regnum) – розширена схема патріархальної влади батька в сім'ї.
- Влада за часів Республіки - поділ влади між сенатом, народними зборами та магістратурою.
- Принципи **аристократичної** форми держави у римлян:
- обмеження імперії на якийсь час;
- колегіальність,
- зміна влади,
- демонстративність,
- репрезентативність, представництво

**Ціцерон М. Т.
Про державу.
Про закони.
Про природу
богів : [пер. з лат.
В. Литвинов] /
М.Т.Ціцерон. –
К., 1998.**

Гай Юлій Цезар

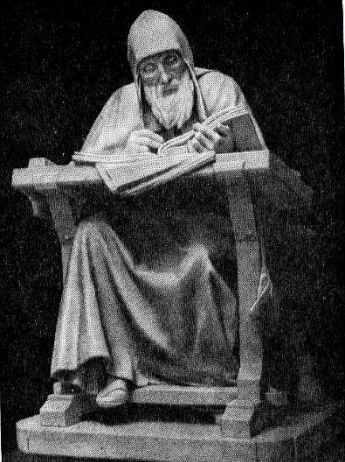
**Аврелій Августин
(354 – 430)
Град Божий**

- **гріховність - панування людини над людиною**
- **гріховний порядок - тимчасовий характер**
- **Форми правління залежать від обов'язків, що лежать на верховній владі (моральні та релігійні)**

- **Успадковував Аристотеля (людина - політична істота).**
Виникнення держави-прагнення до єдності людей
Мета держави - благо людей
Влада - благо
Монархія (краща форма правління, як у божественному світі, аристократія, тиранія (в т.ч. демократія))

Фома Аквинский
1225 – 1274
Про господство
владык
Сумма теологии

- **“Повість минулих літ”** –
- проблема рівності Київської Русі з інш. Європейськими державами
- Необхідність і законність князівської влади

Нестор-Літописець

(Скульптура

Антокольського) **“Руська Правда”** (1015 – 1016 рр.) – перший Звід законів на Русі.

Особиста безпека,
невід’ємність власності.
Регулювання майнових
відносин

Ярослав Мудрий

- **філософсько-богословська публіцистика** поєднувала художню досконалість та **ідейну спрямованість**

Іларіон

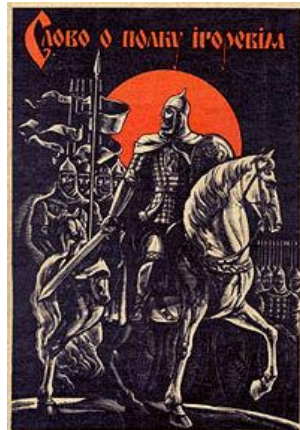
Іларіон «Слово про закон і благодать» (XI ст.) (**Монархія** – запорука єдності держави)

Кирило Турівський (Повчання, урочисті Слова і молитовні тексти)

**Кирило
Турівський**

„**Слово о полку Ігоревім**” – історико-літературною пам’яткою, в якій проголошується повна культурна і церковна автономія Русі. Князь має бачити загальнодержавний інтерес, підпорядкувати йому особисті інтереси

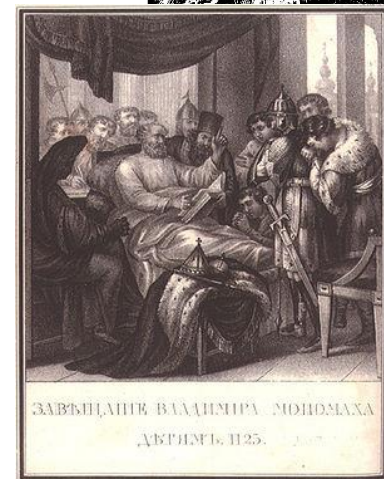

Повчання дітям” Володимира Мономаха (кінець XI ст.) (автобіографія)

”... Паче всього - убогих не забувайте, годуйте й подавайте сироті... не давайте сильним погубити людину... гордості не майте в серці і в умі. Старих шануй, як отця, а молодих - як братів. Лжі бережися, і п'янства, і блуду, бо в сьому душа погибає і тіло. А се вам основа всього: **страх божий майте вище над усе...**

**поєднання сакрального й світського
писемних стилів**

**Володимир
Мономах**

- **Марсилій Падуанський** (бл. 1270—1342)
ректор Паризького університету
«Захисник миру» (1324—1326)
- **церква** має бути **відокремленою** від держави
- **Джерелом** будь-якої влади в суспільстві виступає **народ**, **Народ** – носій суверенітету і верховної законності.
- **Народ** – представники впливових і **заможних суспільних станів** — **військових, священників, чиновників, торговців, землевласників і ремісників**
- Державна влада здійснюється за допомогою законів, право видавати які має народ, а від його імені — обрані ним **представники**.
- Закони є обов'язковими для всіх.
- одним із перших в історії політичної думки **висунув та обгрунтував ідею розмежування законодавчої і виконавчої влади держави**.
- **законодавча влада визначає компетенцію та організацію виконавчої влади**

Відродження

Ніколо **МАКІАВЕЛЛІ (Італія) (1469-1527)**
“**Государ**” («Il principe», - «одноосібний
правитель») (1513): Роздуми на першу
декаду Тита Лівія» (1519)

політичні події, зміни в державі
відбуваються не з Божої волі, не з примхи
чи фантазії людей, а мають об'єктивний
характер. Недоречно також осягати й
вирішувати політичні проблеми,
керуючись моральними міркуваннями, бо
влада, політика вже за своєю природою є
позаморальними явищами

Сформулював принцип “**мета виправдовує
засоби**”

Заклав **основи політичної науки;**

Виступив проти феодалної роздробленості,
за абсолютну монархію;

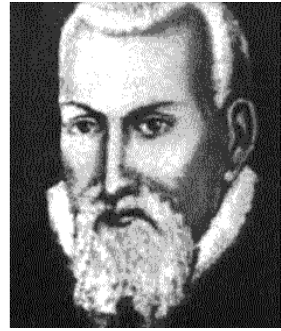
Виявив зв'язок політики й форм держави з
соціальною боротьбою,

Вводить поняття **держави, республіка** в
сучасному сенсі,

засудив політику папського престолу й
духовенства

Українська політична думка доби Відродження

Українські філософи заперечили
божественне походження влади

Юрій Дрогобич

Станіслав Оріховський

- **Юрій Дрогобич (Котермак),**
- **Павло Русин (Процелер),**
Станіслав Оріховський
(Роксолан) –
“рутенський Демосфен”
“сучасний Цицерон”
(1513 - 1566)
- **„Зразковий підданий”**
„Напучення польському
королеві Сигізмунду Августу”
- <http://litopys.org.ua/human/hum04.htm>
- http://litopys.org.ua/old14_16/old14_08.htm

Жан Боден (1530-1596) «Шість книг про республіку» (1576)

Держава - спільне управління множинності сімей, яке здійснюється суверенною державою на основі права. Осередок держави - сім'я (домогосподарство).

Статус глава сім'ї є прообразом державної влади

Держава виникає в результаті угоди,

Вища мета – гарантуючи мир у спільноті й захищаючи її від зовнішнього нападу, піклуватися про істинне щастя індивідів.

Суверенітет - абсолютна, постійна й неподільна влада.

Абсолютна монархія є найприроднішою з усіх форм: “подібно до того, як у Всесвіті над усім панує Бог, а на небі — Сонце, так і в людській спільноті має бути один правитель”

Найкращою є така держава, в якій суверенітет належить монархові, а управління має аристократичний і демократичний характер. Така держава - королівська монархія

Північне Відродження

Томас Мор (1478—1535) (Великобританія)

Т.МОР

- суспільство є результатом змови багатих проти бідних, а **держава виступає лише знаряддям багатих**, яке вони використовують з метою пригнічення простого народу й захисту своїх матеріальних інтересів
- Панування суспільної і **відсутність приватної власності виключають злочини**
- **Утопія** - державно-організоване суспільство, політичний устрій якого ідеальний, ґрунтується на **засадах свободи, рівності й демократизму**.
- Всі основні посадові особи держави, у тому числі верховний правитель (принцепс), обираються народом, звітують перед ним і зобов'язані діяти в його інтересах.
- Правитель обирається пожиттєво, але може бути усунутий з посади у разі прагнення до тиранії

Томазо Кампанелла (1568—1639). «Місто Сонця» (1602 р., друк. 1623 р.), (Італія)

Т.Кампанелла

У м.Сонця суспільна власність на предмети особистого вжитку, детальна регламентація особистого життя кожного громадянина.

Система публічної влади складається з трьох гілок: військової, наукової і відтворення населення (шляхом створення необхідних предметів споживання і виховання громадян). Кожною з гілок влади керує окремий правитель. Цих трьох правителів називають відповідно **Сила, Мудрість і Любов**. Увінчує управлінську піраміду **верховний правитель (Сонце, або Метафізик)**

- **Гуго Гроцій (1583—1645)** — один із трактат «Три книги про право війни і миру» (1625).
- існує право природне і право волевстановлене.
- Джерело природного права є природа людини, людський розум, прагнення людей до спокійного і раціонального спілкування.
- Волевстановлене право автор поділяє на «божественне» і «людське». «Людське» (волевстановлене) право (сімейне, цивільне й міжнародне) має відповідати вимогам природного права. У природне право вкладався певний буржуазний зміст
- Ознака держави – верховна влада, дії якої не підпорядковані ніякій іншій владі.
- **Атрибут верховної влади** – прийняття законів, правосуддя, призначення й керівництво діяльністю посадових осіб, збирання податків, вирішення питань війни і миру, укладення міжнародних угод.
- **форма державного правління не має суттєвого значення.** Джерелом будь-якої форми є **суспільний договір**
- право підданих чинити опір верховній владі у «крайню необхідність», коли їм загрожує велика і явна небезпека. Озброєний опір припустимий лише за умови, що він не завдасть великого лиха державі й не призведе до загибелі багатьох невинних людей

Паскаль

- Французський мислитель **Блез Паскаль** (1623 – 1662) не лише припускав свободу суджень у парламенті, але й критику дій королівської влади, церкви, аж до опору деяким рішенням влади (наприклад, не ухвалення їх).
- Заперечуючи насильницький опір верхній владі, учасників непарламентських методів протесту він називав не інакше, як **ворогами**, схвалюючи покарання щодо них у вигляді інквізиції

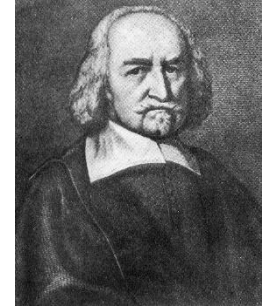
- голландець **Барух (Бенедикт) Спіноза** (1632—1677). «Богословсько-політичний трактат» (1670) і «Політичний трактат» (1677)
- З метою **самозбереження люди** переходять з допомогою спільного договору від природного до **громадянського стану - до суспільства й держави.**
- Укладенням договору право і сила кожної людини були перенесені на суспільство й державу, яка примушує жити за «законами розуму» — у мирі й безпеці.
- **Форми держави:** монархія, аристократія і демократія. **Демократія** найповніше забезпечує **спільне благо, панування розуму і свободи.** Розробив проект парламентської монархії
- виправдовувати **обурення підданих у разі порушення державою умов суспільного договору,** блага спільноти, громадських інтересів. заперечував право підданих на зміну чи порушення конституюючих державу договорів і законів

Спіноза

Просвітництво.

Англія:

Т. Гоббс

- **Т. Гоббс (1588 – 1679 рр.) “Левіафан”**
- Згідно з теорією природного права, держава і право створені не Богом, а суспільним договором людей відповідно до законів людського розуму
- **захист абсолютної монархії** і засудження революцій
- принцип «**людина людині — вовк**» і велася «**війна всіх проти всіх**»
- **Держава створюється людьми, щоб з її допомогою покінчити з «війною всіх проти всіх», позбутися страху незахищеності.**
- Уклавши одного разу суспільний договір і перейшовши до громадянського стану, **люди втрачають можливість змінити обрану форму правління, не можуть вести боротьбу проти влади, за винятком тих випадків, коли існує загроза самому їхньому існуванню**
- **Суверен сам видає й відмінює закони, оголошує війну та укладає мир, призначає всіх посадових осіб тощо. Його прерогативи неподільні й нікому не передаються. Поділ влади веде до руйнування держави.**

Теорія суспільного договору

Джон Локк (1632 – 1704 рр.) “Два трактати про правління” (теорія виникнення держави на основі суспільного договору, правова рівність індивідів)

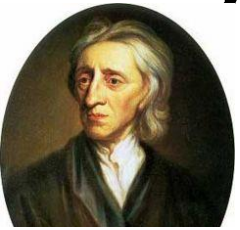
основа класичного лібералізму

У природному стані, де не було «війни всіх проти всіх», проте не було органів, які б вирішували спори між людьми, здійснювали належне покарання винних у порушенні природних законів. З метою належного забезпечення природних прав, рівності і свободи, захисту особи і власності люди погодились утворити державу.

Держава втілює політичну владу (право створювати закони з метою регулювання відносин власності й застосовувати силу об'єднання для виконання цих законів -і захисту держави від зовнішнього нападу

виправдовував обурення підданих у разі порушення державою умов суспільного договору, громадських інтересів. **Функціонування опозиції в законодавчому органі сприятиме стабілізації системи державного управління**, а її відсутність може спричинити повстання, і навіть розпад системи управління.

Законодавча (парламент), **виконавча** (король) і **союзна** влада (король і уряд відають питаннями війни, миру та зносин з іншими державами)

Дж.Локк

Просвітителі. Франція:

Шарль Луї Монтеск'є (1689-1755) “Про дух законів” (1748) (ідея поділу влади на законодавчу, виконавчу, судову гілки, що взаємно стримують одна одну)

Монтеск'є

об'єктивні чинники й закономірності, які складають «дух законів»: географічні: клімат, величина території, рельєф місцевості, ґрунт
Людина за своєю природою не агресивна, а слабка істота, що прагне до рівності й миру з іншими, об'єднання в суспільство, де вона набуває сили, але втрачає рівність і мир
Потреба людей у спільних законах зумовлює необхідність утворення держави

форми правління: республіка, монархія і деспотія
«принцип правління» примушує державу діяти. У республіці, особливо в демократії, таким принципом є доброчесність, у монархії — честь, в деспотії — страх.

Ідеал - англійська конституційна монархія

поставив питання захисту суспільства від тиранії більшості, піддавши сумніву доцільність рівності політичних прав громадян; а також необхідності підтримки державою існування різних класів, наявності інтересів (протилежних, розбіжних) яких сприяють міцності та процвітанню демократії

- **Поль Анрі Гольбах (1723-1789)**
- **Свобода друку – залучення підданих до державноуправлінської діяльності з метою підвищення ефективності діяльності уряду**

Гольбах

Симеон Полоцький
1629 - 1680

Феофан Прокопович
1677 – 1736 рр

Пилип Орлик
“Конституція прав і
вольностей Війська
Запорозького”
Бендерська конституція
(1710 р.)
(Ліберальні ідеї)

Просвітителі. Німеччина

Іммануїл Кант (1724—1804) - філософ
Кенігсберзького університету. «Ідеї загальної
історії з космополітичної точки зору» (1784),
«Метафізичні початки вчення про право» (1797)

- **один із основних творців теорії правової держави і представником ліберального напрямку**

• **людина є абсолютна і самодостатня цінність**

І. Кант держава – об'єднання «множинності людей, підпорядкованих правовим законам», прийшла на зміну природному стану, в якому не було ніякої гарантії законності

- **Суспільний договір укладають між собою морально розвинені люди.** Саме в державі вони отримують справжню свободу.
- **Верховна влада** - законодавча, яка має належати суверенній «колективній волі народу». **Виконавча влада** - в законного правителя й підпорядковується **законодавчій**. Судова влада призначається виконавчою владою.
- **форми правління:** автократія, аристократія і демократія
- **Парламентська опозиція** (негативний опір) - законний опір народу через своїх представників (у парламенті) виконавчій владі (монарху) та її представникові (міністру). Щобільше, на думку філософа, відсутність такого опору свідчила б за "продажність" представників народу, деспотизм голови уряду, зраду міністрів своєму народові

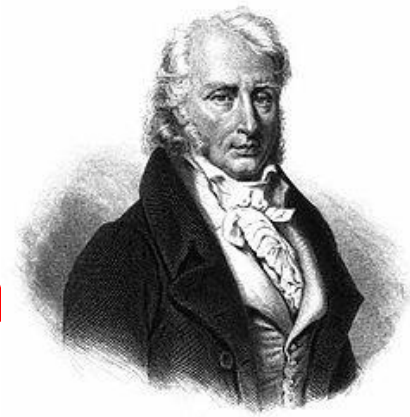

Філософія. Німеччина

Георг Вільгельм Ф. Гегель (1770— 1831)
«Філософія права» (1820).

- Гегель заперечує договірну теорію походження держави
- **Гегель** • **Держава — ідея розуму**, свободи і права; хода Бога в світі.
- Держава – ідея, дійсність права, правова держава – така організація свободи, в якій механізм насильства та апарат політичного панування опосередковані й обмежені правом
- **одним із перших** в історії політичної думки **чітко розмежував громадянське суспільство й державу**: не держава творить громадянське суспільство, а навпаки, громадянське суспільство творить державу
- види державної влади - **законодавча, урядова** (до якої належить і влада судова. Завдання — виконання рішень монарха, підтримка існуючих законів та установ) , **влада правителя**

- **Французький письменник і публіцист Б.Констан(1767—1830) - духовний батько європейського лібералізму**
- розрізняв **політичну свободу** (можливість безпосередньої участі у здійсненні влади) та **особисту свободу** (в певній незалежності індивідів від державної влади)
- гарантії індивідуальної свободи - **громадська думка, зосереджена в парламенті; поділ і рівновагу гілок влади**
- **Виконавча влада** здійснюється урядом, міністри якого відповідальні перед парламентом.
- **конституційна монархія**
- в державі має існувати «нейтральна влада» в особі глави держави

**Б.Констан
(1767—1830)**

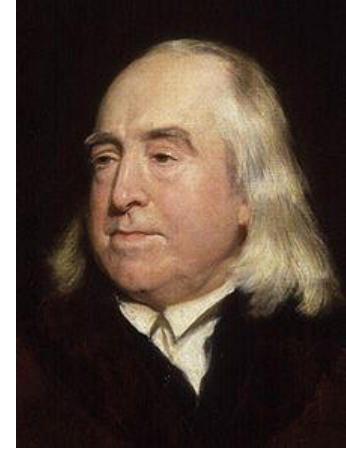

**А. де Токвіль
(1805—1859)**

- **Французький історик, соціолог і політичний діяч Алексіс де Токвіль. «Про демократію в Америці» (1835).**
- **Демократія** - форма правління, суспільний лад, що не знає станового поділу і базується на **принципі рівності**
- **люди віддавали перевагу рівності перед свободою, що є загрозою для сучасної демократії, яка можлива лише за умови єдності рівності та свободи.**
- **Проблема полягає в тому, щоб усіляко сприяти досягненню єдності, балансу рівності і свободи, створюючи для цього й відповідні політико-правові інститути**

перешкода для досягнення свободи, демократії:

- надмірна **централізація** державної влади
- породжуваний рівністю **індивідуалізм**

Ієремія Бентам
(1748—1832)

- **англійський філософ і юрист Ієремія Бентам.** «Фрагменти про владу» (1776), «Принципи законодавства» (1789)
- **«утилітаризм»** (від лат. utilitas — користь, вигода).
- **інтереси й безпека особи.**
- **свобода межує із свавіллям.**
- **Не сприймав ідею договірної походження держави,**
- **Держава створювалися насильством і утверджувалися звичкою.**
- **Реальне право те, яке встановлене державою.**
- **Критерієм оцінки цього права є користь, а його метою — найбільше щастя найбільшій кількості людей**
- **обстоював республіканський устрій держави з поділом влади на законодавчу, виконавчу й судову гілки**

- **К.Маркс (1818—1883), Ф.Енгельс (1820—1895)** **Марксизм**
«Маніфест Комуністичної партії» (1848)
- держава — це знаряддя класового панування, **ленінізм**
організація для систематичного насильства одного класу над іншим.
- У процесі виробництва матеріальних благ люди вступають у певні, незалежні від їхньої волі виробничі відносини, які складають **матеріальну основу**, реальний базис суспільства, на якому вивищується **ідеологічна і політична надбудова**.
- Політика, право, держава вторинні явища суспільного життя, **похідні від його економічного базису**. Надбудова є відносно самостійною стосовно економічного базису і справляє на нього активний зворотний вплив
- Суперечність між продуктивними силами і виробничими відносинами - причина соціальних революцій.
- Ідея класової боротьби, всесвітньо-історичної ролі робітничого класу.
- З подоланням класових відмінностей, зникненням класів у майбутньому комуністичному **суспільстві поступово відіміре й держава, поступившись місцем громадському самоврядуванню**
- ідея класової боротьби, соціалістичної революції та **диктатури пролетаріату**
- заперечували ідеї суспільного договору і природного права як найважливіші теоретичні засади лібералізму, відкидали принципи поділу влади і верховенства права

К.Маркс

Ф.Енгельс

**В. Ленін
(1870-1924)**

Елітизм

Г. Моска

- італійці **Гаєтано Моска (1858- 1941)** «Основи політичної науки» (1896)
- суспільством завжди править вибрана **меншість — еліта**.
- клас, який управляє, і клас, яким управляють.
- еліта аристократична й **демократична**
- **Вільфредо Парето (1848-1923)**. поділяє еліту на правлячу і неправлячу — **контреліту** (зміна правлячих еліт - **закон циркуляції еліт**)
- еліта «**левів**» (крайній консерватизм, силові методи правління) та еліта «**лисів**» (динамічна, майстри обману й політичних комбінацій). Стабільна політична система характеризується переважанням еліти «левів», а нестабільна, яка вимагає творчо мислячих, енергійних діячів, новаторів, — еліти «лисів».
- **Роберт Міхельс (1876—1936)** заперечував закон циркуляції еліт, поділ суспільства на еліту як панівну привілейовану касту («**залізний закон олігархічних тенденцій**») і маси як «демократичну декорацію».

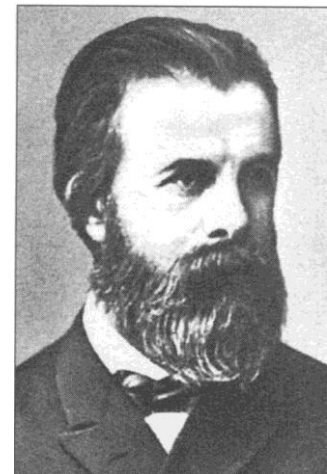
В.Парето

М. Вебер
(1868 – 1958)

- **Макс Вебер** обмежує критерії політичного постійністю влади, її поширенням на певну територію, наявністю спеціальних органів примусу.
- Політика зв'язується Вебером із загальнодержавним (макро-) рівнем її функціонування

Михайло Драгоманов

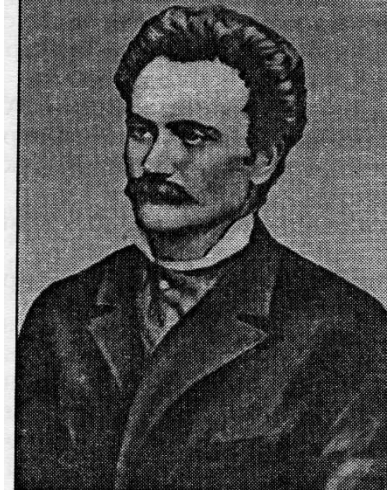
Михайло Петрович
Драгоманов
(1841-1895)

Юрген Габермас
(народ. у 1929)

- захист національних інтересів, можливий за умов децентралізації державного управління, автономії
- Залежність моделі політичної опозиції від характеру та методів діяльності уряду
- Федералізм – не лише форма територіального устрою, а й головний засіб взаємозв'язку суб'єктів політичної дії, сутність якого полягала у рівноправності
- прагнення встановити суб'єкт-суб'єктні відносини у стосунках інститутів громадянського суспільства та органів державного управління передвісник теорії «демократичного врядування».

Іван Франко

Іван Якович
Франко
(1856 – 1916)

демократизація системи
державного управління як умова
забезпечення національним
меншостям політичних і
культурних прав
всевладдя комуністичної держави
- «тріумф нової бюрократії над
суспільством, державний
деспотизм», який міг стати
гальмом розвитку, або
джерелом нових революцій

Михайло Грушевський

захист **прав** **меншостей**
(національної опозиції) шляхом :
децентралізації **державного**
управління у формі **автономії**
(областям та народностям),
самоврядування (місцевим
громадам)

Введення пропорційної складової у
виборчу систему

Визнавав обструкцію («аж до
стуку») за найбільш дієвий
(єдиний) засіб парламентської
боротьби у Галицькому сеймі

діяльність **опозиції** **на**
регіональному рівні - складова
діяльності **на**
загальнонаціональному рівні

Михайло Сергійович
Грушевський
(1866 – 1934)

Богдан Кістяківський:

**права опозиції в
контексті захисту
національних меншин.**

**Пропорційне
представництво усіх
національностей у
конституційному уряді;**

**децентралізація влади
на засадах федерації
та культурної автономії**

**сприяли підвищенню
ефективності
державного управління**

**Богдан Кістяківський
(1868 – 1920)**

**Із Синами Георгієм
та Олександром,
1910 р.**

Юліан Бачинський

Юліан
Бачинський

1870 –
після 1935

задоволення національних
інтересів у багатонаціональній
державі - за умов:

децентралізації державного
управління (федералізму),
побудови національної держави

Наполягав на необхідності
існування в державі різних
політичних сил, які б
відстоювали певні соціальні
інтереси,

обґрунтував стабілізаційну роль
опозиції для суспільства та
системи державного управління

Особливості української суспільно-політичної думки к. XIX – поч. XX ст.:

зверталися до захисту прав національних меншин (національної опозиції);

обґрунтовували залежність функціонування національної опозиції від виборчої системи, моделі та методів державного управління;

запропонували шляхи забезпечення інтересів національної опозиції через децентралізацію державного управління на засадах федералізму / автономії, аж до створення незалежної держави.

Виправдовували відносно радикальні методи діяльності парламентської опозиції,

**Спільне з західноєвропейськими
філософами к. XIX ст.– поч. XX ст.**

**розглядали питання про залучення
меншості до державноуправлінської
діяльності,**

**виступали проти насильницьких
методів взаємодії політичної
опозиції з урядом**

**обґрунтовували стабілізаційну роль
опозиції для системи державного
управління.**

Наукові галузі/
теорії та
концепції
(у таблиці
використані
теорії та
концепції для
пояснення
сфери
публічних
справ, подані
С.Томсоном і
С.Джоном)

Застосування в публічній політиці

Політична наука:

*Теорія групової
політики*

Теорія пояснює державну політику як результат взаємодії груп інтересів, визначає плюралізм та корпоративізм як основні моделі вироблення та реалізації державної політики

*Теорія
заінтересованих
груп*

Теорія пояснює мотиви залучення недержавних акторів до вироблення публічної політики, пояснює їх політичні стратегії

*Концепція
політичного
Лобіювання*

Концепція описує механізми впливу на прийняття політико-управлінських рішень

*Концепція
політичних
мереж*

Концепція розкриває форми політичних мереж, формування спільного інтересу в секторальній політиці

*Концепція
свідків*

Концепція розкриває механізм політичної комунікації держави, бізнесу та суспільства

Критерії	Публічна політика	Державна політика
Джерело формування рішень	Органи управління суспільним життям; народ	Органи державної влади
Механізм реалізації рішень	Представницькі органи із залученням органів державного управління, експертів, недержавних агенцій, громадські, міжнародні організації, окремі особи	Уряд відповідно до програм і стратегічних планів
Актори	Широке коло рівноправних акторів	Звужене коло дійових осіб